

PER A VOLAR CAL TENIR ALES

Jaume Terradas

Vull proclamar la meua permanent fascinació per la figura humana i intel·lectual de Ramon Margalef. D'ençà que vaig assistir a les seves primeres classes (cap al 1965), vaig entendre que era algú molt especial, aquell home al qui els ulls se li encenien parlant d'alguna característica mínima d'un copèpode o d'un dinoflagel·lat, i que de cop en treia, als nostres ulls com en un joc de màgia, una insospitada relació de gran abast a la natura. I tant si ho era. Ho vaig confirmar en descobrir l'obra que ja tenia llavors, enorme de fet, amb treballs de tanta repercussió com el de 1957 sobre la teoria de la informació en ecologia i *On certain unifying principles in ecology* (1963), i estudiant aquell primer llibre de text, de fet uns apunts, que es deia *Comunidades naturales*. El 1968, *Perspectives in ecological theory* (llibre traduït, per exemple, al japonès) el confirmava com un dels líders de l'ecologia teòrica. Encara estudiant, vaig demanar-li per treballar amb ell. Va posar-me sota la tutoria d'un company i aviat vaig constatar que dalt d'una barca em marejava espantosament. Més tard, mentre feia la meua tesi sobre plantes dels més estables Monegros, vaig tenir la sort d'actuar com a intermediari entre ell i Edicions Omega, empresa a la qual jo assessorava en algunes coses. En Margalef va escriure la seva monumental *Ecología* (1974) en un temps inaudit, un any aproximadament. Semblava tenir-ho tot al cap, referències incloses. Alhora, duia projectes importants sobre els embassaments espanyols, l'aflorament canariosaharià i la Mediterrània. A finals dels setanta, amb l'Antoni Escarré vam proposar a en Margalef d'endegar uns estudis sobre ecosistemes-conca en alzinars. Enfeinat com estava, es va avenir de bon grau a fer d'investigador principal, amb el seu amic F. Bormann, de Yale, d'un Projecte Cooperatiu Hispano-Nord-americà. Allò va ser l'inici real de la recerca en ecologia terrestre a Alacant i a Barcelona. Al cap d'un parell d'anys, em va cedir la coordinació del projecte, ja que aquell no era el seu tema. Hi havia dedicat hores per generositat i ganes de veure ampliat els estudis ecològics. El 1980 va publicar *La biosfera, entre la termodinàmica y el juego*, i el 1983 un altre monument, *Limnología*, tots dos també amb Omega, treballs, sobretot el primer, que també vaig

«ESCRIVIA AMB UNA VETERANA UNDERWOOD. UN DIA LI VAIG PREGUNTAR SI NO LI ANIRIA BÉ UNA SECRETÀRIA PER PICAR TANTES PLANES. EM VA DIR: “DONEN MASSA FEINA”»

seguir de prop entre l'autor i els editors. El 1989 vaig fer de coordinador general del volum 14, sobre “Sistemes naturals”, de la *Història Natural dels Països Catalans*, del qual en Margalef en va escriure més d'un centenar de planes. Va acabar molt abans que cap altre autor, de fet abans que jo comencés a coordinar res. Escrivia amb una veterana Underwood. Un dia li vaig preguntar si no li aniria bé una secretària per picar tantes planes. Em va dir: “Donen massa feina”. En Margalef sempre deia que ell es dedicava a l'ecologia i no al medi ambient. Potser, però la seva darrera gran obra, *Our Biosphere* (1997) hauria de ser llibre de capçalera per als qui es preocupen pel medi ambient, per entendre les bases del funcionament de la vida al planeta. Però em temo que Bernard Shaw ho encertava quan va dir: “En un país estúpid, l'home genial es converteix en déu, tots l'adoren i ningú fa el que ell aconsella”.

Acabaré amb unes afirmacions: 1) en Margalef era un geni, és a dir, un home d'una intel·ligència prodigiosa (capacitat de relació, memòria i curiositat), que sempre veia les coses d'una manera inhabitual; 2) en Margalef ha estat el científic més important de la història de la cultura catalana; 3) l'obra d'en Margalef té aspectes intuïtius, encara mal compresos, però el futur ens mostrarà que moltes de les seves teories, encara especulatives, sobre el funcionament de la biosfera són encertades; 4) en Margalef ha estat tan gran persona com científic i per això té no sols el respecte o l'admiració, sinó una veritable estimació de tots els qui hem tingut la sort de conèixer-lo. Si he de triar un consell seu, n'hi ha un d'essencial per als científics: “la recerca ha de ser un joc, perquè només jugant som feliços”. Quan li van dar el premi Ramón y Cajal (1984), vaig escriure una nota a *Mundo científico* que es deia “Ramón Margalef, o el plaer de pensar”. Ell va saber treballar i pensar com si jugués, amb la il·lusió d'un infant, sense deixar-se aixafar pels “planificadors” de la ciència. Reprenent la meua declaració inicial, en Margalef ha estat per a mi la referència més important, com a ecòleg i com a pensador, i un exemple permanent com a persona. És clar que per a volar cal tenir ales. ☺

Jaume Terradas. Catedràtic d'Ecologia, Universitat de Barcelona.